

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA U PODGORICI

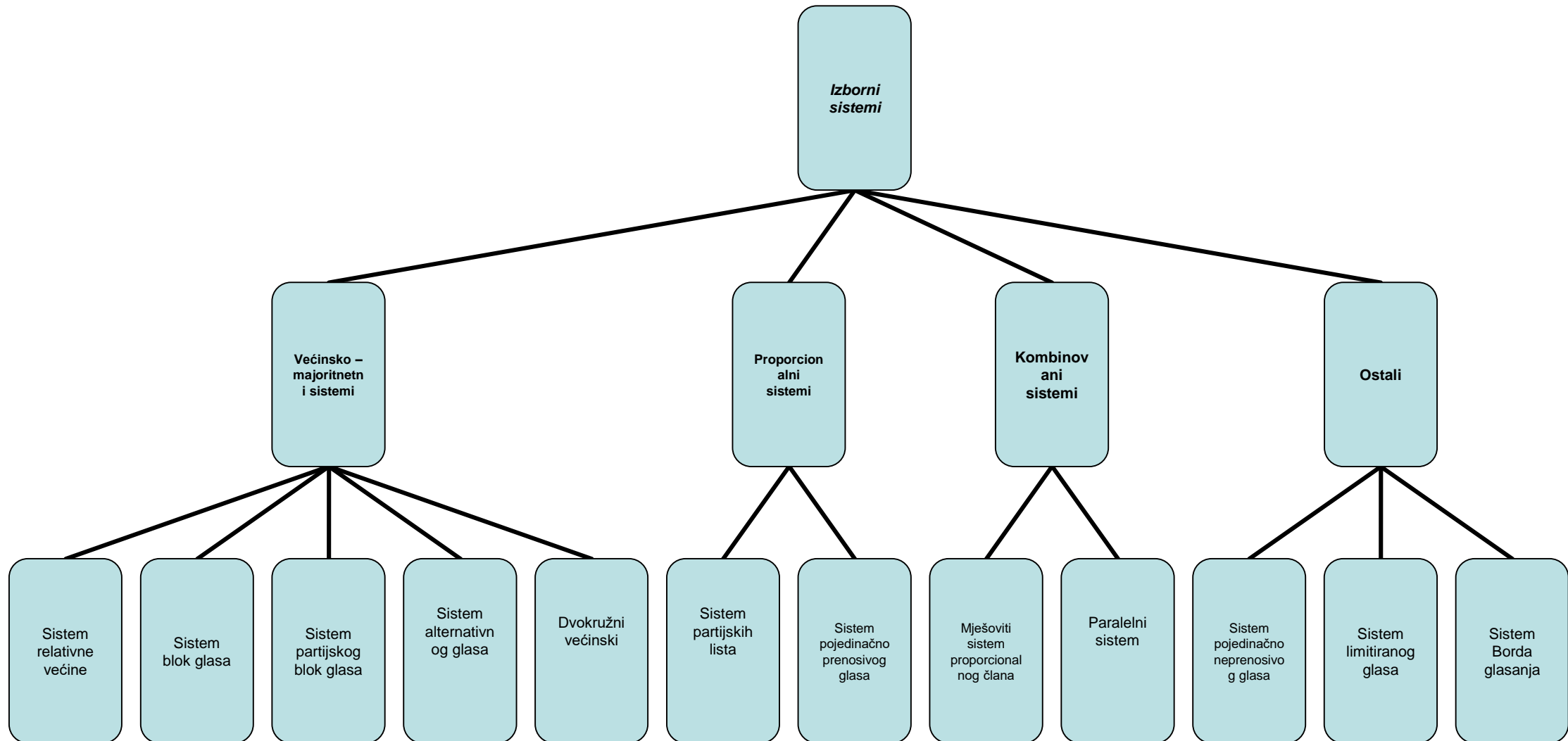
IZBORNI SISTEMI

DR ZLATKO VUJOVIĆ

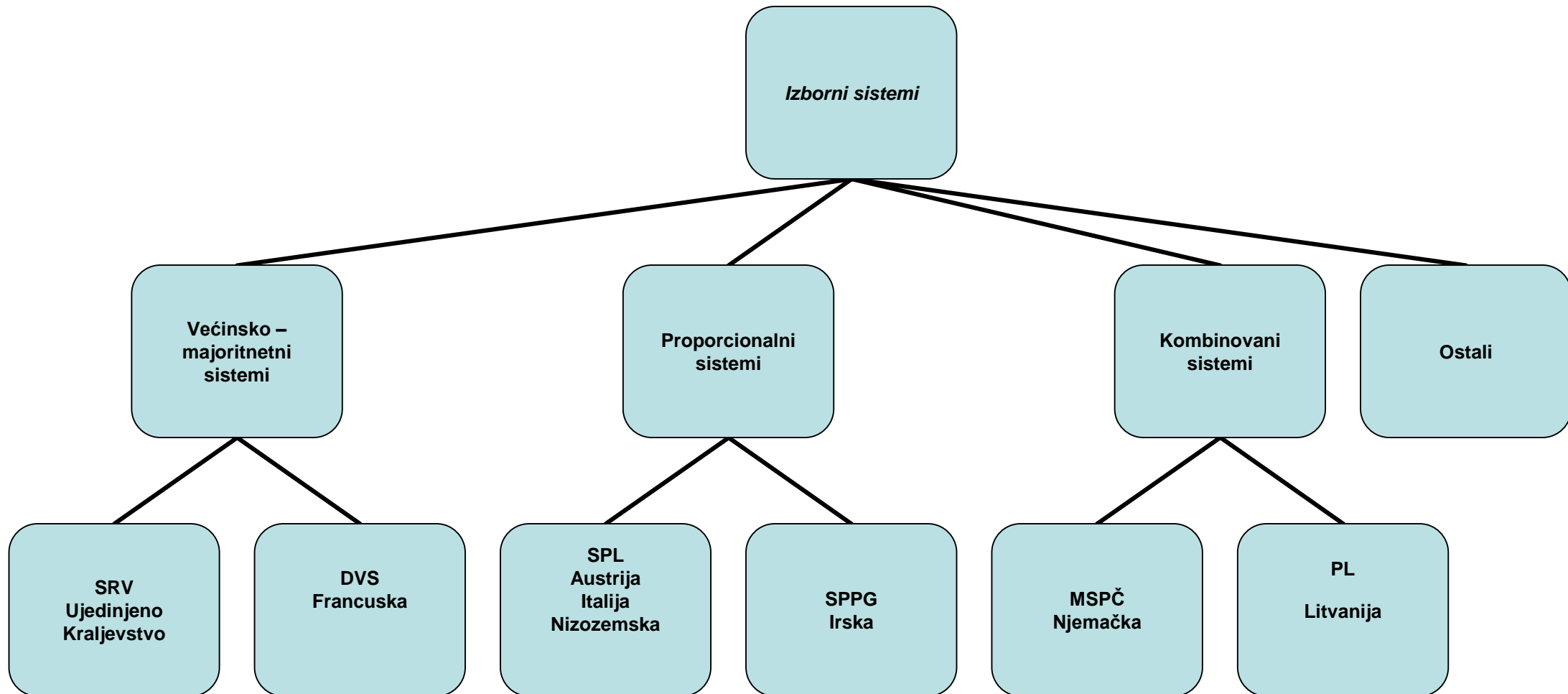
VI predavanje

Većinski izborni metodi, Proporcionalni izborni metodi,
Mješoviti izborni metodi

Tipologija izbornih sistema - IDEA

Izborni sistemi u EU za nacionalne parlamente

Većinski sistemi

•Sistemi relativne većine

- **Sistem relativne većine** (Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD, Kanada, Indija...) – jednokružni većinski, first past the post...
- **Sistem blok glasa** (Foklandska Ostrva, Kuvajt, Palestina...)
- **Sistem partijskog blok glasa** (Kamerun, Singapur...)

•Sistemi apsolutne većine

- **Dvokružni većinski sistem** (Francuska, Bjelorusija ?, Kuba?, Mongolija, Sjeverna Koreja, Turska, Uzbekistan...) – dvokružni krug
- **Sistem alternativnog glasa** (Australija, Fidži i Papua Nova Gvineja)

Sistem relativne većine

- Zemlja je podijeljena na izborne jedinice u kojima se bira samo po jedan poslanik, u jednom krugu, putem relativne većine.
- Velika Britanija, predstavlja usamljeni primjer korišćenja većinskog izbornog sistema u EU, ali se ovaj sistem koristi i u SAD, Kanadi, kao i Indiji, najbrojnijoj državi u kojoj se održavaju slobodni izbori.
- Velika Britanija je, zahvaljujući svojoj nekada velikoj imperiji, uspjela da ostvari dominantan uticaj na svoje bivše kolonije, kada je riječ o odabiru izbornog sistema. Tako da je on sistem koji praktikuje najveći broj birača na svijetu, odnosno više od dvije milijarde ljudi u 47 zemalja (Reynolds, Rajli, Elis, 2005: 166), što predstavlja 23% državnih teritorija, na kojima živi preko 2.148 miliona stanovnika, a koji predstavljaju čak 43.5% ukupne svjetske populacije.
- Riječ je svakako o najrasprostranjenijem izbornom sistemu, ukoliko govorimo o brojnosti populacije koja ga koristi. Naravno, zahvaljujući **Indiji sa populacijom od preko 1.1 milijarde i SAD sa preko 293 miliona stanovnika**. Ukoliko je parametar za rasprostranjenost broj državnih teritorija, onda je ovaj sistem jedan od najčešće korišćenih sistema, odmah nakon sistema partijskih lista.

Sistem relativne većine

- U Velikoj Britaniji, kao i u SAD-u, ovakav izborni sistem vodi stvaranju partijskog sistema sa dvije dominantne partije, koji se odlikuje postojanjem stabilne vlade. Ipak, stabilna vlada nije uvijek proizvod ovog sistema.
- U nekonsolidovanim demokratijama veoma često se dešava da pobjednik na izborima mora da traži partnere da bi formirao vladu. U Indiji, koja predstavlja najbrojniju državu u kojoj se sprovode demokratski izbori, “sa preko 670 miliona birača na posljednjim parlamentarnim izborima održanim 2004.” (2005:166), jedan od važnih faktora, zbog kojih je ova zemlja uspjela da ostvari stabilnost, i pored postojanja snažnog diverziteta po nacionalnom i vjerskom pitanju, jeste upravo izborni sistem, koji po cijenu disproporcionalnosti eliminiše najradikalnije elemente u društvu.
- Prednost ovog sistema se ogleda i u njegovoj jednostavnosti, kako prilikom glasanja, tako i prilikom raspodjele mandata. Takođe, on daje mogućnost izbora kandidata, a ne partija, što uz teritorijalni princip reprezentacije čini da je veza između birača i predstavnika snažna, i da, s druge strane, poslanika čini manje zavisnim u odnosu na partiju.
- Kada govorimo o njegovim nedostacima, svakako da jedna od njegovih karakteristika, koja je doživjela najviše kritika, jeste visoka disproporcionalnost između osvojenih glasova i raspodijeljenih mandata. Takva disproporcionalnost i favorizovanje velikih onemogućava partijama sa manjom podrškom da se izbore za parlamentarni status i broj mandata koji odgovara procentu dobijene podrške.

Sistem blok glasa

- Kada se umjesto u jednomandatnim, izbori održavaju u višemandatnim izbornim jedinicama, u kojima se koristi SRV, gdje birači na raspolaganju imaju onoliko glasova koliko se bira predstavnika, onda je riječ o sistemu blok glasa.
- Sličnost između sistema bloka glasa i sistema limitiranog glasa. Ono što čini SBG različitim je što birač raspolaže brojem glasova koji odgovara broju mandata koji se raspodjeljuju u izbornoj jedinici, dok kod sistema limitiranog glasa birač raspolaže sa više od jednog ali sa manje glasova od ukupnog broja mandata koji se raspodjeljuju u izbornoj jedinici. SBG najčešće omogućava da birači glasaju prema svojoj preferenciji, bez obzira da li je riječ o kandidatima iz različitih partija.
- Ovaj sistem se primjenjuje u 15 zemalja, u kojima živi svega nešto više od 32 miliona stanovnika, što predstavlja svega 0.6% svjetske populacije. Dakle, riječ je o malom broju zemalja sa još manjim učešćem u svjetskoj populaciji.

Sistem blok glasa

- SBG se koristi u zemljama koje ne raspolažu snažnim demokratskim kapacitetima, i interesantno je istaći da se nijedna od zemalja koje se svrstavaju u kategoriju novih demokratija nije opredijelila za ovaj sistem.
- Pored neatraktivnosti za nove demokratije, i zemlje koje su ga koristile opredjeljuju se za druge sisteme, o čemu svjedoči primjer Jordana (1989), Mongolije (1992), Filipina i Tajlanda (1997). Anomalije ovog sistema najjasnije su uočene na primjeru Mauricijusa. Naime, ukoliko birači daju snažnu podršku jednoj partiji, SBG će značajno favorizovati tu partiju, dovodeći u nekim slučajevima i do eliminisanja opozicije.
- Za razliku od navedene negativne osobine, pozitivna strana ovog sistema je da omogućava biraču da iskaže svoju preferenciju prema pojedinačnom kandidatu, u isto vrijeme čineći ulogu partija značajnijom nego u sistemima jednomandatnih izbornih jedinica.

Sistem partijskog blok glasa

- Kada se u sistemu bloka glasa biračima ponudi da umjesto za pojedinačne kandidate glasaju za partijske liste, onda je riječ o tzv. sistemu partijskog bloka glasa.
- Predstavници se biraju u višemandatnim jedinicama, s tim da birač jedan glas, koji mu je na raspolaganju, može da raspodijeli partijskim listama, a ne isključivo i pojedinačnim kandidatima.
- Razlika je što kod SBG birači mogu glasove, čiji je broj jednak broju mandata koji se raspodjeljuju u toj izbornoj jedinici, dati kandidatima koji pripadaju različitim partijama, dok su kod SPBG usmjereni da glas daju samo jednoj od ponuđenih partijskih lista.

Sistem partijskog blok glasa

- Razlika u odnosu na SRV, jeste da se u SPBG raspodjela mandata vrši u višemandatnim, a ne jednomandatnim izbornim jedinicama, kao i da birač ima na raspolaganju jedan glas, koji može dati partijskoj listi a ne pojedinačnom kandidatu.
- Lista koja osvoji najviše glasova osvaja sve mandate u jedinici u kojoj su održani izbori. Pritom za osvajanje mandata potrebno je da pobjednička lista osvoji relativnu, a ne apsolutnu većinu.
- Negativni efekti ovog sistema su slični SRV, a ogledaju se prije svega u mogućoj visokoj disproportcionalnosti u odnosu na druge izborne sisteme.
- SPBG omogućava da se putem lista obezbijedi reprezentacija manjina i drugih nedovoljno zastupljenih grupa, a da se pritom koristi većinska metoda.

Dvokružni većinski sistem

- Jedina članica EU u kojoj se primjenjuje dvokružni većinski sistem (DVS) danas je Francuska.
- Međutim, početkom dvadesetog vijeka, ova zemlja nije bila usamljena u korišćenju ovog sistema. Među zemljama koje su »prošle kroz dvokružnu fazu za parlamentarne izbore, na putu od sistema relativne većine do proporcionalnih sistema, su: Austrija, Belgija, Njemačka, Italija, Holandija, Norveška, Španija i Švajcarska (u nekim slučajevima koristeći izborne jedinice sa više mjesta)“(Farel, 2001: 51).
- Pet članica EU je u međuvremenu izabralo proporcionalne sisteme i napustilo majoritetne. Litvanija i Mađarska koriste ovaj sistem kao dio svojih kombinovanih sistema.
- Ova vrsta izbornih sistema je znatno popularnija u postkomunističkim zemljama, među kojima prednjače države koje su nekad činile Sovjetski Savez kao Bjelorusija, Kirgistan, Moldavija, Tadžikistan, Uzbekistan. Slična je situacija i sa državama nastalim raspadom SFRJ, tako da su ovaj sistem koristile Srbija, Hrvatska i Makedonija.

Dvokružni većinski sistem

.Prema pregledu koji je uradila IDEA, a obuhvata period do novembra 2004. u svijetu su postojale 22 teritorije koje su koristile ovaj sistem za izbor članova parlamenta, ili donjeg doma, ukoliko je riječ o bikameralnom ustrojstvu. Ova brojka predstavlja 11.1% ukupnog broja zemalja, sa populacijom koju čini preko 409 miliona stanovnika, što predstavlja 8.3% ukupne svjetske populacije.

.Značajan procenat zemalja koje upotrebljavaju ovaj sistem se ne mogu pohvaliti ostvarenim visokim stepenom demokratskih sloboda, a za neke možemo reći da su u njima na vlasti nedemokratski režimi. Primjeri takvih zemalja su Iran, Bjelorusija, Kuba, Uzbekistan, Turkmenistan, Centralnoafrička Republika, Kongo, Gabon, Mauritanija, Togo, Mali... Francuska je jedina od zemalja koje koriste ovaj sistem, a ispunjava stroge uslove stabilnih demokratija.

Dvokružni većinski sistem

•Razlikujemo DVS u kojima je: (1) za pobjedu u prvom krugu potrebna apsolutna, a u drugom relativna većina i (2) za pobjedu i u prvom i drugom krugu je potrebna određena relativna većina. “Prvi krug se razlikuje od drugog po tome što je u njemu za pobjedu potrebno ispuniti i tzv. glasovni cenzus: osim većine glasova, pobjednik mora dobiti i zakonom propisani minimalni broj glasova birača ili u izborima mora sudjelovati zakonski propisan minimalni broj birača.

•U slučaju Francuske, koja je najčešće ističani primjer dvokružnog većinskog izbornog sistema, svaki kandidat koji je osvojio više od osmine, odnosno 12.5% glasova, ulazi u drugi krug. Na ovaj način se može desiti da se u francuskim jednomandatnim jedinicama, u drugom krugu, pojavi više kandidata za isti mandat. U drugom krugu se ne traži apsolutna većina, kao u nekim drugim dvokružnim većinskim sistemima, u kojima u drugi krug ulaze samo dva najbolje plasirana kandidata iz prvog kruga, već je pobjednik onaj koji osvoji prostu većinu glasova.

Dvokružni većinski sistem

• Pored navedenih slučajeva moguće je da u drugi krug, ukoliko u prvom krugu nijedan od kandidata nije osvojio apsolutnu većinu, uđu tri kandidata. Takva situacija postoji u Vojvodini, autonomnoj pokrajini u okviru Srbije. “U drugom krugu se glasa o tri kandidata koja su u prvom krugu dostigla najveći, ali nedovoljan broj glasova. U drugom krugu je glasanja izabran je kandidat koji osvoji najveći broj glasova u poređenju sa svakim od preostale dvojice kandidata, dakle za izbor je u drugom krugu dovoljna relativna većina glasova birača” (Pajvančić, 2003:86).

• Uvođenjem ovog podtipa dvokružnog većinskog sistema, tada na vlasti, autoritarni lider Milošević, je davao prednost kandidatu vladajuće koalicije u odnosu na dva kandidata tada razjedinjene opozicije, što im je omogućavalo da vladajući socijalisti do mandata dođu i sa podrškom manjom od apsolutne. Na izborima 2000. godine, isti sistem je, usljed objedinjavanja srpske opozicije, doveo do katastrofalnog poraza vladajuće partije, koji je bio značajno ubjedljiviji u odnosu na iskazanu razliku u procentu osvojenih glasova između vlasti i opozicije.

Dvokružni većinski sistem

•DVS omogućava biračima da u drugom krugu ponovo iskažu svoju preferenciju, na način što će podržati istog kandidata, pod uslovom da se plasirao u drugi krug, ili eventualno da promijene mišljenje i glasaju za drugog kandidata. Partije i birači mogu da promijene izbornu strategiju u odnosu na rezultate koji su ostvareni u prethodnom krugu. To dolazi posebno do izražaja kada je riječ o korišćenju ovog sistema na predsjedničkim izborima.

•“Istraživanja su pokazala da sistem u Francuskoj proizvodi najdisproporcionalnije rezultate među zapadnim demokratijama, a da u novim demokratijama teži fragmentaciji partijskog sistema”(Reynolds, Rajli, Elis, 2005: 53). Ovaj sistem takođe utiče na formiranje izbornih koalicija, koje kako ističe Goati “se sastoje u dogovoru partijskih rukovodstava da u drugom krugu pozovu svoje simpatizere u izbornim jedinicama u kojim nemaju kandidate da glasaju za predstavnike partnerske partije” (2008:84).

•Međutim, ovakvi nijesu uvijek laki za sprovesti, o čemu svjedoči upravo primjer Francuske. “Ostvarenje takvog dogovora zavisi, naravno, od spremnosti simpatizera da slede preporuke vlastite partije. Iskustvo izbora održanih sedamdesetih godina dvadesetog stoleća u Francuskoj pokazalo je da su simpatizeri KPF-a, u skladu sa izbornim sporazumima sa Socijalističkom partijom, disciplinovano glasali u drugom krugu za kandidata te partije, ali da su simpatizeri Socijalista često ignorisali izborni dogovor i apstinirali, ili se čak opredeljivali za kandidata druge partije” (Goati, 2008:84).

Sistem alternativnog glasa

- *Sistem alternativnog glasa* predviđa preferencijalno glasanje u jednomandatnoj jedinici.
- Glasачi rangiraju predstavnike po preferencijama. Da bi pobijedio, potrebno je da kandidat osvoji više od 50% »palih« glasova. Glasovi se broje prema prvom izboru. Ukoliko prilikom prvog glasanja nijedan kandidat ne osvoji 50% glasova, kandidat sa najmanje dobijenih prvih izbora se eliminiše, a njegovi glasovi se raspoređuju ostalim kandidatima na osnovu drugog izbora.
- Ovaj sistem se koristi u svega tri države. Najpoznatija je Australija, a riječ je još o Fidžiju i Papua Novoj Gvineji.
- “Ideja uvođenja alternativnog glasa proizašla iz uočene tendencije da birači nerado prihvataju centralnu partijsku dominaciju u odnosu na selekciju kandidata na izbornim listama.
- Njegovi kritičari ukazuju na prijetnju partijskoj disciplini mada takva praksa, kako navodi Batler, nije uočena, npr. u australijskom Senatu i irskom Dailu, gdje je u primjeni sistem preferencijalnog glasanja” (Pavićević, 1997:47). »Iako je van Australije poznat kao sistem alternativnog glasa preferencijalno glasanje je termin koji mu mnogo više odgovara.
- U suštini veoma je sličan glasačkom listiću koji koristi SRV, ali je velika razlika u tome što glasači glasaju po redu za sve kandidate, u ovom slučaju za svih pet kandidata (treba pritom primijetiti da redosljed kandidata ne ide po abecedi. U Australiji partije određuju redosljed kandidata)” (Farel, 2001: 56).

Sistem alternativnog glasa -primjer raspodjele mandata sistemom alternativnog glasa

- Da bismo objasnili kako ovaj sistem praktično funkcioniše, poslužićemo se jednim primjerom iz australijske izborne prakse. Naime, riječ je o glasanju održanom 1998. godine u Hinkler okrugu (Kvinslend) na australijskim federalnim izborima.
- Primjer koji posmatramo se odnosi na jednomandatnu izbornu jedinicu, u kojoj je za jedno predstavničko mjesto konkurisalo šest kandidata.
- Od glasača se traži da rangira sve nominovane kandidate prema svojim ličnim preferencijama. Ukoliko to ne učini, glasački listić će se smatrati nevažecim.
- Da bi kandidat bio izabran, potrebno je da osvoji više od 50% glasova podrške.
- Ukoliko nijedan kandidat ne ostvari takvu podršku na osnovu prve preferencije, ide se dalje, s tim da se kandidat sa najlošijim rezultatom isključuje, a njegovi glasovi se dijele preostalim kandidatima, na osnovu druge preferencije. Proces se nastavlja sve dok jedan od kandidata ne ostvari podršku veću od 50%.
- Primjer koji smo izabrali je karakterističan jer su na kraju ostala samo dva kandidata, dok su preostali isključeni, a njihovi glasovi shodno preferencijama, u nekoliko krugova, dodati glasovima na kraju ostala dva kandidata. Stoga, ovaj primjer veoma slikovito objašnjava proces kojim se dolazi do izbora predstavnika korišćenjem ovog sistema.

Prikaz višekružne raspodjele glasova kandidata koji su ispali iz procesa daljeg prebrojavanja

Sistem alternativnog glasa

• Jedna od osnovnih prednosti SAG je što omogućava akumuliranje glasova različitih kandidata, a kroz takvu akumulaciju i kombinovanje različitih interesa. Pomoću ovog sistema omogućeno je glasačima kandidata koji nemaju šansu na pobjedu da, kroz drugu preferenciju, utiču na izbor pobjednika, ne odričući se svog prvog izbora.

• *SAG omogućava proširivanje izborne platforme, jer se kandidati ne bore samo za svoje stalne birače, već takođe i za one čiji će biti drugi izbor. Ovo stimuliše politiku šireg konsenzusa, a kroz ovakav sistem izbora dolazi se do kandidata sa legitimitetom baziranim na široj podršci.*

• Međutim, ono što se najviše zamjera ovom sistemu jeste da on zahtijeva visok nivo obrazovanosti, na neki način šire definisane pismenosti, birača pa usljed toga bi moglo doći do problema u njegovom korišćenju u društvima čiji značajan dio biračkog tijela ne može da odgovori zahtjevima njegove primjene. Takođe, složenost i brzina obrade rezultata, traži visok stepen strpljenja birača i njihovog povjerenja u izborni proces, čime se neke zemlje ne odlikuju, pa samim tim bi i upotreba ovog sistema u nekim zemljama mogla da dovede do političke nestabilnosti.

Proporcionalni izborni sistemi

- Proporcionalni sistemi se temelje na načelu pravednog političkog predstavljanja.
- Prvi put proporcionalni sistem je korišćen u Belgiji 1899, zatim u Finskoj 1906. i Švedskoj 1907, da bi danas samo u državama članicama Evropske unije bio u upotrebi za nacionalne izbore u 22 od 27 zemalja, dok za izbore za Evropski parlament ga koriste sve članice.
- »Proporcionalno predstavljanje je načelo prema kojem bi stranke u skupštini ili parlamentu trebalo da budu zastupljene srazmjerno svojoj ukupnoj izbornoj snazi, pri čemu bi procenat poslaničkih mjesta bio jednak procentu dobijenih glasova«(Hejvud, 2004:437).
- U okviru proporcionalnih sistema razlikujemo sistem partijskih lista i sistem pojedinačno prenosivog glasa.

Proporcionalni izborni sistemi

• Porijeklo sistema proporcionalnog predstavljanja se vezuje za imena: Tomasa Hejra, Viktora D'Onta, Edvarda Hagenbah - Bišofa i Sent Lagija. Iako su ovi naučnici dali veoma snažan doprinos koncipiranju i modeliranju ovog sistema, oni su bili samo dio pokreta koji je bio veoma snažan u drugoj polovini devetnaestog vijeka.

• Druga polovina devetnaestog vijeka se odlikuje formiranjem brojnih udruženja koja su se zalagala za uvođenje sistema proporcionalne zastupljenosti. »Oformljena su udruženja koja su propagirala izbornu reformu: u Svajcarskoj (Udruženje reformista Zeneve (Association Réformiste de Genève) 1885. godine i u Belgiji (Udruženje reformista za usvajanje proporcionalnog predstavljanja (Association Réformiste pour l'Adoption de la Représentation Proportionnelle) 1881. godine (Viktor D'Ont bio je jedan od osnivača).

Proporcionalni izborni sistemi

- Napori ovih grupa kulminirali su na konferenciji u Antverpenu 1885. godine na kojoj su relativne zasluge izbornih sistema, u skorije vrijeme podijeljene između Tomasa Hejra (SPPG) i Viktora D'Onta (SPL).
- D'Ontov prijedlog koji je podrazumijevao sistem izbornih lista izabran je kao najprikladniji«(Farel, 2001: 70).
- Podjela koja je tada nastala, a koja se kasnije iskristalisala kroz dvije vrste proporcionalnih sistema zadržala se i danas u formi postojanja sistema pojedinačno prenosivog glasa i sistema partijskih lista.

Proporcionalni izborni sistemi

• Belgija predstavlja prvu zemlju koja je uvela sistem partijskih lista još 1899. godine. Nakon toga je krenuo talas uvođenja sistema proporcionalne reprezentacije.

• *Zašto je Belgija prva uvela proporcionalni izborni sistem?*

Proporcionalni izborni sistemi

- Prednjačile su skandinavske zemlje Finska¹¹ (tada Veliko Vojvodstvo Finske kao dio Rusije) 1906, Švedska 1907. i Norveška 1921. godine.
- Danas 72 zemlje koriste sisteme proporcionalnog predstavljanja i to 70 sistem partijskih lista i samo dvije, Irska i Malta, sistem pojedinačno prenosivog glasa.
- Po broju zemalja ovo je najrasprostranjeniji sistem u svijetu, jer se koristi u 36.2% zemalja, ali ne i po veličini populacije koja ga koristi, jer je tu i dalje na prvom mjestu SRV.
- Proporcionalne sisteme koriste zemlje u kojima živi 24% ukupne svjetske populacije.
- SPL su najpopularniji, prema podacima IDEA-e, u zemljama novih demokratija jer se koriste u čak 19 država, što čini 61.3%.
- S obzirom na zainteresovanost za ovaj sistem, očekuje se da sistemi proporcionalne reprezentacije prošire krug zemalja u kojima se primjenjuju.

Proporcionalni izborni sistemi

- Kod sistema partijskih lista svaka partija, odnosno izborna lista, učestvuje u trci za podrškom birača u višemandatnoj izornoj jedinici. Glasaci glasaju za jednu od ponuđenih izbornih lista, a izborne liste dobijaju broj mandata koji odgovara procentu osvojene podrške birača. Kandidati se biraju sa izborne liste po redosljedu koji je predstavljen biračima.
- Izuzetak od ovog pravila postoji u sistemima gdje postoji mogućnost **preferencijalnog glasanja** za kandidate unutar predloženih lista. U tom slučaju kandidati koji su ostvarili više glasova, ili određeni zakonom propisani broj, imaju prednost u odnosu na ostale kandidate sa liste.
- Pored ovog izuzetka, postoji još jedan primjer odstupanja od redosljeda kandidata na izornoj listi. Riječ je o “**modifikovanoj zatvorenoj listi**”. Modifikovana zatvorena lista je ona u kojoj podnosilac liste ima pravo da izmijeni redosljed kandidata na njoj, nakon održanih izbora, i na taj način odluči, zaobilazeći volju građana, koji će kandidati sa liste steći poslanički status, a koji ne.

Proporcionalni izborni sistemi

.Princip proporcionalne zastupljenosti teži da kroz ovaj sistem što više približi, sve do poklapanja, procenat osvojenih glasova sa procentom osvojenih mandata.

.Izraz tog odnosa je *indeks proporcionalnosti*. Indeks proporcionalnosti predstavlja odnos raspodjele mandata i učešća glasova svake pojedinačne izborne liste u ukupnoj masi palih glasova. Što je indeks proporcionalnosti bliži broju 100, to smo bliži idealu da procenat osvojenih glasova odgovara procentu raspodijeljenih mandata. Indeks proporcionalnosti je u direktnoj zavisnosti od veličine izborne jedinice i broja kandidata koji se biraju u toj izornoj jedinici.

Sistem partijskih lista

- Sistemi partijskih lista i dalje su, bez obzira, na brojne varijacije najpopularniji među kreatorima izbornih sistema i predstavnicima političkih partija.
- Takva pozitivna preferencija kod političkih partija se objašnjava pružanjem mogućnosti partijama snažne kontrole, a sa druge strane lišavanjem birača mogućnosti da utiču ko će između velikog broja kandidata, lično, biti njihov predstavnik u Parlamentu.
- Ovakav efekat je pojačan kod zatvorenih blokiranih, i kao što smo vidjeli modifikovanih zatvorenih izbornih lista gdje partijski vrhovi odlučuju koji će političari biti izabrani.

Sistem pojedinačno prenosivog glasa

- Pored sistema partijskih lista grupi proporcionalnih sistema pripada sistem pojedinačno prenosivog glasa.
- Ovaj sistem se, danas, koristi u Republici Irskoj i Malti. Naime, ovo su jedine dvije zemlje na svijetu koje koriste SPPG za izbor predstavnika u nacionalni parlament.
- Kao što se može primijetiti ovo je jedan od najrjeđe korišćenih izbornih sistema. Jedino su dva tipa izbornih sistema u svijetu, prema podacima istraživanja IDEA-e, rjeđe korišćena. Riječ je o modifikovanom borda brojanju i sistemu ograničenog glasa.
- »Osnovni principi ovog sistema su nezavisno osmišljeni u 19. vijeku od strane Tomasa Hejra u Britaniji i Karla Andrea u Danskoj« (Rejnolds, Rajli, Elis, 2005: 71). Prvi put je primijenjen u Irskoj 1921. gdje je i dalje se u upotrebi. Pored Irske počeo je da se primjenjuje u Malti 1947, a kratak period korišćenja je doživio u Estoniji 1990.

Sistem pojedinačno prenosivog glasa

.Izborne jedinice u kojima se biraju predstavnici su male, i u njima se, najčeće, bira najviše pet kandidata.

.Partije mogu kandidovati najviše onoliko kandidata koliko se bira poslanika u toj izbornoj jedinici.

.Da bi kandidat bio izabran, potrebno je da dostigne određenu kvotu glasova. Birači glasaju preferencijalno, tj. rangiraju kandidate po preferencijama. Glasovi se broje na osnovu prvog izbora. U slučaju da se na taj način ne popune sva ponuđena mjesta, odbaciće se kandidat sa najmanje osvojenih glasova. Glasovi tog kandidata se raspodjeljuju ostalim kandidatima na osnovu drugog izbora.

.»Glavna privlačnost ovog izbornog sistema je u moći koju daje biračima da iskažu svoje preferencije između pojedinačnih kandidata koji učestvuju na izborima.

.Takođe je atraktivan za one koji izučavaju izbore, s obzirom da proces brojanja otkriva mnogo informacija o ponašanju glasača.

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

- Kombinovani, odnosno mješoviti, izborni sistemi predstavljaju grupu izbornih sistema koja predstavlja pokušaj kombinovanja pozitivnih karakteristika većinskih i proporcionalnih sistema.
- Jedan dio poslanika se bira najčešće u jednomandatnim izbornim jedinicima u prvom krugu po principu relativne većine, dok drugi dio se bira primjenom proporcionalne metode.
- Zavisno od toga da li između primjene ove dvije metode postoji **međusobna zavisnost** u pogledu alokacije osvojenih mandata, razlikujemo mješoviti sistem proporcionalnog člana (MSPČ) i paralelni sistem (PS).
- Kod MSPČ postoji **korektivni mehanizam u funkciji obezbjeđivanja prevage proporcionalnosti**, dok u slučaju paralelnih sistema putem dvije metode, nezavisno jedne od druge, vrši se raspodjela mandata.

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Raspodjela mandata (vježba)

.Koliko su partije ukupno osvojile mandata, i koliko mandata je osvojeno sa partijske liste ako je veličina parlamenta 200, a SRV se raspodjeljuje polovina mandata, a sistemom partijskih lista preostala polovina.

.Partije su osvojile sljedeći procenat glasova i broj direktnih mandata:

.A 35% + 30 direktnih mandata

.B 30 %+ 25 direktnih mandata

.C 25% + 30 direktnih mandata

.D 10% + 15 direktnih mandata

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Mješoviti sistem proporcionalnog člana - Raspodjela mandata (vježba)

•A: $35\% \times 200 - 30 = 70 - 30 = 40$

mandata sa partijske liste

•B: $30\% \times 200 - 25 \text{ direktnih mandata} = 60 - 25 = 35$

mandata sa partijske liste

•C: $25\% \times 200 - 30 \text{ direktnih mandata} = 50 - 30 = 20$

mandata sa partijske liste

•D: $10\% \times 200 - 15 \text{ direktnih mandata} = 20 - 15 = 5$

mandata sa partijske liste

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Mješoviti sistem proporcionalnog člana - Raspodjela mandata (vježba) –
Dodavanje člana

.Koliko su partije ukupno osvojile mandata, i koliko mandata je osvojeno sa partijske liste ako je veličina parlamenta 200, a SRV se raspodjeljuje polovina mandata, a sistemom partijskih lista preostala polovina.

.Partije su osvojile sljedeći procenat glasova i broj direktnih mandata:

- .A 35% + 35 direktnih mandata
- .B 30 %+ 20 direktnih mandata
- .C 25% + 30 direktnih mandata
- .D 10% + 25 direktnih mandata

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Mješoviti sistem proporcionalnog člana - Raspodjela mandata (vježba)

– Dodavanje člana

.A: $35\% \times 200 - 40 = 70 - 40 = 30$

mandata sa partijske liste

.B: $30\% \times 200 - 25$ direktnih mandata = $60 - 25 = 35$ mandata sa partijske liste

.C: $25\% \times 200 - 30$ direktnih mandata = $50 - 30 = 20$ mandata sa partijske liste

.D: $10\% \times 200 - 25$ direktnih mandata = $20 - 25 = -5$ mandata sa partijske liste

.Ukupno: $70 + 60 + 50 + 25 = 205$

.VELIČINA PARLAMENTA SE UVEĆAVA ZA 5, NIJE VIŠE 200 VEĆ 205, RADI ODRŽAVANJA ODGOVARAJUĆEG STEPENA PROPORCIONALNOSTI.

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Paralelni sistem - Raspodjela mandata

- Koliko su partije ukupno osvojile mandata, i koliko mandata je osvojeno sa partijske liste ako je veličina parlamenta 200, a SRV se raspodjeljuje polovina mandata, a sistemom partijskih lista preostala polovina.
- Partije su osvojile sljedeći procenat glasova i broj direktnih mandata:
 - A 35% + 30 direktnih mandata
 - B 30 %+ 25 direktnih mandata
 - C 25% + 30 direktnih mandata
 - D 10% + 15 direktnih mandata

Kombinovani (mješoviti) izborni sistemi

Paralelni sistem - Raspodjela mandata

.A: $35\% \times 100 + 40 = 35 + 40 = 75$

mandata sa partijske liste

.B: $30\% \times 100 + 25 \text{ direktnih mandata} = 30 + 25 = 55$

mandata sa partijske liste

.C: $25\% \times 100 + 30 \text{ direktnih mandata} = 25 + 30 = 55$

mandata sa partijske liste

.D: $10\% \times 100 + 5 \text{ direktnih mandata} = 10 + 5 = 15$

mandata sa partijske liste

.Ukupno: $75 + 55 + 55 + 15 = 200$